

diferenciació sempre canviant i una diversitat sempre en expansió.

Josep Puig

Departament de Geografia
Universitat Autònoma de Barcelona

BUTTIMER, ANNE (ed.), *The Practice of Geography*, Longman, XIII, 298 pp. Londres-Nova York 1983.

Vet aquí un llibre peculiar, original. *The Practice of Geography* és d'aquella llei d'obres que posseeixen el do d'encuriosir el lector abans d'iniciar-ne la lectura. Al primer cop d'ull s'entreveu fàcilment la singularitat de la seva forma i contingut, impressió que es corrobora un cop acabat de llegir. Anne Buttimer pretén amb aquest llibre ajudar a clarificar les relacions entre el pensament i la pràctica de la geografia, per una banda, i les experiències personals viscudes pels geògrafs mateixos, per altra banda.

Per aconseguir aquest objectiu l'autora ens proposa dotze autobiografies, corresponents als següents geògrafs: Clarence J. Glacken, Aadel Brun-Tschudi, William R. Mead, John B. Leighly, Walter Freeman, Ilmari Hustich, Jacqueline Beaujeu-Garnier, William William-Olsson, Hans Bobek, Gerrit Jan van den Berg, Wolfgang Hartke i Torsten Hägerstrand (a qui Anne Buttimer agraeix especialment l'ajut i col·laboració en l'edició d'aquest llibre). Es tracta, de fet, de dotze autoreflexions sobre les pròpies experiències personals i sobre els contextos socials

en què aquestes es desenvoluparen. L'ordre en què s'exposen les autobiografies no respon a cap dels estereotípics criteris que sovint s'utilitzen (comunitats geogràfiques nacionals, enfocaments temàtics, divisió cronològica). S'assemblaria a «l'estructura d'un ram de flors més que no pas a una classificació defensable amb lògica; el que intenta és desvetllar l'interès per l'especificitat de cada persona, així com els diversos trets de similitud i contrast que fan de la geografia una aventura complexa i excitant» (p. 2). Totes les autobiografies vénen precedides d'una petita introducció sobre l'autor i la seva «pràctica geogràfica». Al final els mateixos autors adjunten una selecció bibliogràfica per tal que el lector interessat pugui explorar més detalladament les connexions entre l'experiència viscuda dels geògrafs i els seus escrits publicats.

Entre aquests relats personals s'intercalen tres taules rodones referides a «l'ambient dels cursos postgraduats» (cap. 5. Parlen: Clyde F. Kohn, Leslie Hewes, Marvin W. Mikesell, E. Cotton Mather, Preston E. James), a «La geografia francesa als anys 40» (cap. 9. A partir de paràgrafs extrets d'entrevistes individuals, Claude Bataillon organitza una «imaginària» taula rodona entre: Pierre Birot, Jean Dresch, Henri Enjalbert, Pierre George André Meynier, Pierre Monbeig i Louis Papy) i, finalment, a «La geografia americana als anys 50» (Cap. 13. Intervenen: Bill Pattison, Duane Knos, George Kish, Fred Lukermann i Richard L. Morrill). Prèviament, Buttimer emmarca les discussions i analitza els contextos als quals hom fa referència, tot aplicant els conceptes de significació, metàfora, i medi (*milieu*), els quals, segons ella, són la veritable clau per entendre la composició

global del pensament i de la pràctica geogràfiques.

Per tal de facilitar al lector una millor comprensió del context geogràfic que embolcalla la trajectòria professional dels dotze geògrafs protagonistes del llibre, s'adjunta al final un breu i interessant apèndix sobre el desenvolupament de la geografia en els països als quals aquells pertanyen. L'apèndix —elaborat per geògrafs significatius de cadascuna de les diferents comunitats geogràfiques— fa referència, concretament, als següents països: Anglaterra (Ronald Johnston), Finlàndia (Olavi Granö), França (Paul Claval), països de parla alemanya (Dietrich Bartels), Països Baixos (Christian van Paassen), Noruega (Hallstein Myklebost) i Suècia (Staffan Helmfrid).

Allò que caracteritza i distingeix l'obra que comentem, és, precisament —al meu entendre—, el sistema de l'autobiografia. No és d'estranyar que una geògraf d'inspiració humanista busqui un mètode de treball i d'exposició que faciliti la reflexió experiencial, l'autoconeixement crític i la comprensió mútua a través de la intersubjectivitat. «La vida de cada ésser humà reflecteix el drama del seu temps i del seu medi» (p. 3); conseqüentment, l'autobiografia és un primer pas, un primer graó per arribar a la comprensió del pensament i de la pràctica de la geografia. Pot donar llum a multitud de preguntes que no sempre tenen fàcil resposta: com expliquen i interpreten el món els geògrafs? Existeix un «sentit geogràfic» de la realitat que pugui diferenciar-se del «sentit» del sociòleg, del psicòleg, del poeta o de l'historiador? Si és que existeix, com es manifesta, com s'articula, com es posa en pràctica?

A través de l'autobiografia Buttimer cons-

tata l'existència d'aquest «sentit» geogràfic, o «coneixement coreogràfic» (p. 12) com prefereix dir-ne ella: «Per a la major part d'autors d'aquest volum [...] la percepció sensorial (visual, cinètica, auditiva), els lligams afectius amb el lloc i la regió, així com les experiències imaginàries extretes de contes i llegendes, les col·leccions de cromos, la contemplació de mapes, tot contribuï a fer que es decidissin per la geografia [...] El cultiu d'aquest "sentit" geogràfic, que jo anomeno "coneixement coreogràfic", pot tenir les seves arrels en les experiències [...] viscudes de petit. La comprensió d'aquestes arrels pot ser un primer pas per a la comprensió dels llenguatges més formals de descripció i explicació inherents a la nostra disciplina» (pp. 4-5).

Cal insistir en el fet que no es tracta d'autobiografies estrictament acadèmiques. Buttimer convida els dotze geògrafs a expressar-se com a contistes, com a rondallaires (*story-tellers*) i, en aquest sentit, s'hi recull qualsevol experiència personal que, a parer de l'autor, tingui alguna relació amb el seu pensament i amb la seva pràctica de la geografia. Aquest tret les converteix en relats de delitosa i encuriosida lectura, plens de vida i de poesia (especialment, pel meu gust, els de Clarence J. Glacken i Torsten Hägerstrand). Aquesta característica, que sempre és d'agrair en un manual acadèmic, no impedeix gens ni mica que el lector interessat en l'evolució del pensament geogràfic n'extregui una profitosa i variada informació sobre cada un dels protagonistes: quines experiències viscudes han estat més significatives per a la seva trajectòria com a geògraf? Quins llibres, professors, conferències i col·loquis el varen influir? Com es va

anar afaïçonant la seva obra? Com la veu ara, en perspectiva? Quina autocrítica es fa? Quins projectes de futur té? Quina era i és la seva concepció de la geografia?, etc., etc.

Potser seria un mica més crític pel que fa a les tres taules rodones que Buttimer inseureix en el seu manual. Malgrat la lúcida presentació de l'autora als contextos socials i acadèmics corresponents —mostra evident d'una enorme capacitat per interpretar contextos nacionals molt diferents—, crec que les taules rodones no encaixen amb les històries personals. No hi fa res que l'estructura i el discurs siguin diferents ni que hi participin uns altres geògrafs. El problema és que potser els temes de discussió no són els més apropiats i que, sovint, es perd el fil. Això impedeix arribar a unes conclusions comunes i concretes, tot i que, per altra banda, la conversa s'enriqueix enormement, abastant aspectes diversos —i interessants, tanmateix— que s'allunyen del tema mateix de discussió (la concepció de la geografia, el paper del treball de camp, el futur dels joves llicenciats o fins i tot, com ho feia Carl Sauer, per mantenir entusiasmats els seus estudiants de Berkeley).

En d'altres escrits hem pogut comprovar l'habilitat d'Anne Buttimer a l'hora de transmetre missatges de gran rigorositat científica amb un llenguatge poètic i carregat d'emoció. Aquest *esprit de finesse* que tant la caracteritza s'entreveu també en aquest cas: en la introducció, en la presentació de les autobiografies, en els apartats d'interpretació contextual. La rigorositat s'observa a tort i a dret, en les referències utilitzades, en el comentari del mètode de treball seguit, en l'exposició de les successives fases de maduració del projecte, en les detalladíssimes

notes a peu de pàgina que aclareixen tot l'aparell conceptual («pràctica», «experiència», «hermenèutica»...).

En definitiva, ens trobem davant d'un llibre innovador, que eixampla amb escreix l'horitzó de possibilitats i d'interpretacions que sobre el pensament geogràfic ens han ofert fins ara els enfocaments convencionals. *The Practice of Geography* mostra clarament les limitacions inherents a aquelles generalitzacions sobre la història de la geografia basades només en el «pensament» o només en el «context» (p. 15). Es tracta, fet i fet, d'un primer assaig experimental d'un ambiciós projecte engegat ja fa uns anys (*The International Dialogue Project*) que transcendeix, àdhuc, els límits mateixos de la geografia amb l'ànim d'aconseguir un fructífer diàleg entre les diverses interpretacions del món.

Joan Nogué i Font

Col·legi Universitari de Girona
Universitat Autònoma de Barcelona

CLAVERO, P.L., RASO, J.M., *Los climas. Fundamentos y sugerencias didácticas*, Anaya, 135 pp., Madrid 1983.

El clima és un dels temes més importants de la Geografia Física, ja que exerceix una forta influència sobre el medi (tant el físic com l'humà). Per altra banda, cal remarcar que la Climatologia és una ciència força recent: no experimenta un desenvolupament i sistematització decisius fins arribar al període comprès entre les dues guerres mundials.